

Ба Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-001-и
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

Такриз

**ба автореферати диссертатсияи Муродова Нигина Сулаймоновна дар
мавзуи «Масъалаҳои модернизатсияи сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон:
хусусиятҳои асосӣ, шаклҳои амалишавӣ ва натиҷаҳои он» барои
дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 –
Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ**

Дар замони ҳозира Тоҷикистон дар арсаи байналмиллалӣ тавонист, ки худро ҳамчун кишвари тарҳи мутамаддин ва ҷомеаи муосир, ки дорои хусусиятҳои фарҳангиву иҷтимоӣ ва таърихӣ мебошад, нишон диҳад ва барои пойдорӣ ва нумӯи он кӯшиш ва заҳматҳои зиёд намояд. Аз ҷониби дигар бошад, масъалаи инкишофи ҷомеаи тоҷикистонӣ ва дар кадомин сатҳи рушди сиёсӣ қарор доштани кишвари соҳибистиклоли тоҷикон ба масъалаи баҳсталаби илмӣ мубадал гардидааст. Дар доираи таҳқиқотҳои илмӣ масъалаи мазкур дар осорҳои гуногуни илмӣ тадқиқ гардида, имконияти маълумсозии тарҳи рушди кишварро пайдо мекунад. Аз он ҷумла рисолаи доктории Муродова Нигина Сулаймоновна дар мавзуи «Масъалаҳои модернизатсияи сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: хусусиятҳои асосӣ, шаклҳои амалишавӣ ва натиҷаҳои он» яке аз чунин осорҳо ба ҳисоб меравад.

Авореферати диссертатсия масъалаҳои муҳими таҳқиқоти илмиро дарбар мегирад ва ба талаботи муқарраргардидаи навиштани кори илмӣ ҷавобгӯӣ мебошад. Дар қисмати муқаддимавии авореферат ба масъалаҳои аҳамияти мавзӯ, сатҳи омӯзиши мавзӯ ва робитаи тадқиқот бо барномаҳои мавзуи илмӣ таваҷҷуҳ карда шудааст шудааст.

Муаллиф иброз менамояд, ки байни модернизатсияи кишварҳои пешқадами Ғарб ва равандҳои ҳамтои кишварҳои дигар фарқияти зиёд вуҷуд

дорад. Бинобар ин, дар рафти тадқиқи равандҳои модернизатсионӣ дар Тоҷикистон рӯзмарра будани таҳлили ҳолати тағйирпазирии сиёсӣ, ки натиҷаи он вазъи кунунии кишварро собит месозад, зарурати илмиро пайдо мекунад. Мубрами таҳқиқи мавзӯи мазкур маҳз бо муайян кардани тарҳи инкишофи сиёсии Тоҷикистон, тафовут ва айнияти он бо тарҳҳои инкишофи кишварҳои дигар вобаста мебошад.

Дар автореферат дар қисмати «Тавсифи умумии тадқиқот» объект, предмет, мақсад, вазифа, фарзияи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ, амалӣ ва методологии таҳқиқот, пойгоҳи тадқиқот, навгонии илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, мутобикати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, саҳми шахсии доктлаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар тадқиқот, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия, интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия муайян мешавад.

Ба сифати фарзияи илмӣ модернизатсияи сиёсӣ, ки метавонад ҳамчун омилҳои босуботи рушди иҷтимоиву сиёсӣ гардида, ба ташаккули низоми демократӣ ва ҷомеаи маданӣ дар ҷумҳурӣ мусоидат намояд, баромад мекунад.

Аз мавқеи истифодаи методҳои тадқиқот муаллиф бештар методҳои умумиилмӣ (таърихӣ, сотсиологӣ) ва методҳои таҳқиқи сиёсӣ (таҳлили танқидӣ, эмпирикӣ, бихевиористӣ, муқоисавӣ ва ғайра) истифода намудааст.

Ба сифати яке аз навгонҳои илмӣ баррасӣ гардидани заминаҳои ташаккул ва махсусиятҳои инкишофи системаи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон, хусусиятҳои инкишофи системаи сиёсӣ, марҳилаҳо, вазифаҳо ва мақсадҳои модернизатсионӣ, ошкор гардидани аҳамияти дигаргуниҳои сиёсӣ ва таъсири он ба коркарди асосҳои модернизатсионии ҷомеа баромад мекунад, ки мақсади таҳқиқоти илмиро ошкор месозад.

Дар қисмати «Қисмҳои асосии тадқиқот» маълумот оид ба бобҳо ва зербобҳои диссертатсия оварда шудааст.

Дар боби якум «Асосҳои назариявӣю методологии тадқиқи модернизатсияи системаи сиёсии ҷомеаи гузаришӣ», ки аз се зербоб иборат мебошад. Дар боби аввал «Асосҳои назариявӣю методологии тадқиқи масъалаҳои модернизатсияи сиёсӣ» муаллиф қайд месозад, ки мафҳуми «модернизатсия» дар ҷомеаи анъанавӣ бегона гаштани намунаҳои пешин ва ворид кардани навоарӣ мебошад, ки чун «модерн» баромад мекунад. Зарурат надорад, ки он мантиқан пайдарпай ва бо суръати муътадил ба мисли Европай Ғарбӣ сурат гирад. Вай метавонад ба таври босуръат ё дарозмуддат қорӣ гардида, бе натиҷа ва беохир бошад. Муаллиф инчунин асосҳои назариявӣю методологии таҳқиқи модернизатсияи сиёсиро, ки дар он саҳми Ф. Тенис, М. Вебер, Т. Парсонс калон аст, муайян намуда андешаҳои олимони мазкурро дар асоси далелҳои илмӣ тақвият медиҳад.

Дар зербоби дуоми боби аввал – «Равандҳои модернизатсионӣ: чараҳои ташаккул ва таҳкими муносибатҳои ҷамъиятӣ» хосияти раванди сиёсиро ҳамчун инъикосгари тағйирпазирӣ ҳаёти сиёсӣ ошкор сохта, ҳамбастагии субъектҳо ва институтҳои сиёсиро дар иҷрои вазифаҳо ва нақшҳои муайян ифода менамояд ва дар маҷмӯъ фаъолияти акторҳои сиёсиро дар фазо ва макон арзёбӣ менамояд. Ба андешаи муаллиф маҳз ҳамин тағйирпазирӣ ба раванди гузариш аз як шакл ба шакли дигар бо ишораи «анъана ва муосир» баромад намуда, ҷомеаро сифатан дигаргун месозад.

Дар зербоби сеюми боби якум – «Махсусиятҳои модернизатсияи сиёсӣ ва майлонҳои инкишофи ҷомеаи навташакил» диссертант оид ба мавҷудияти тархҳои гуногуни инкишофи модернизатсионӣ ба монанди тарҳи классикӣ ё парокандаи модернизатсия (давлатҳои Европай Ғарбӣ, ИМА ва Австралия); тарҳи қафомонда ё номахдуди модернизатсия (Бразилия, Аргентина); тарҳи испанӣ; тарҳи босуръат ё фишурдаи модернизатсия (кишварҳои Ҷанубу Шарқии Осиё); тарҳи японии модернизатсия; тарҳи скандинавии модернизатсия ҳарф зада, махсусиятҳои инкишофи кишварҳоро вобаста ба арзишҳои эътиқодӣ, хусусияти психологияи миллӣ ва ғайра баён мекунад. Ба масъалаҳои ноқомҳои бунёди ҷомеаи демократӣ, бухронҳои модернизатсионӣ ва

оқибатҳои он фикрҳои муаллиф дар автореферат хело ҷолиб ва илман асоснокгардида баён меёбад, ки мақоми илмии маводҳои мавҷударо афзун месозад.

Боби дуюм – «Хусусиятҳо ва унсурҳои асосии модернизатсияи системаи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз се зербоб иборат мебошад ба масъалаҳои модернизатсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида мешавад.

Дар зербоби якуми боби дуюм – «Заминаҳои ташаккул ва инкишофи модернизатсионии системаи сиёсӣ ва хусусиятҳои он» кӯшишҳои таҳавуллотпазирии системаи сиёсии Тоҷикистон ва раванди тағйирпазирии модернизатсионии ҷомеаи тоҷикистонӣ оварда шудааст. Дар автореферати дмссертатсия ба таҳаввулотҳои замони шӯравӣ аҳамият дода, муаллиф хосияти пешқадам ва замонавӣ доштани онҳоро дар асоси андешаҳои олимони исбот мекунад.

Дар зербоби дуюми боби дуюм – «Ҷараёни тағйирпазирии сиёсӣ дар ҷомеаи трансформатсионии Тоҷикистон» таҳлили муқоисавии системаи интихоботӣ, институти парламентӣ, механизмҳои идорӣ, ислоҳоти конституционӣ дар робита бо ҳолати таҳлили мутақобилаи анъана ва муосиршавии рушди сиёсӣ оварда шудаанд, ки боиси таҳқиқи омӯзиши хосиятҳои муосиршавии низоми коммунистӣ дар Ҷумҳурии советии сотсиалистии Тоҷикистон ва ташаккули демократия дар кишвари соҳибистиқлол гардидааст.

Дар зербоби сеюми боби дуюм – «Моҳияти тағйирпазирии сиёсӣ ва таъсири онҳо ба коркарди асосҳои модернизатсияи ҷомеаи тоҷикистонӣ» муаллиф ба комёбиҳои замони соҳибистиқлолии Тоҷикистон ба монанди ташаккули ҳукуки интихоботӣ, маданияти сиёсӣ, ташаккули иқтисоди бозоргонӣ, таъсири ҳукумати электронӣ, ҷиҳати таъмини амнияти идеологиву сиёсӣ ва ғайра аҳамият додааст.

Дар боби сеюми диссертатсия – «Масъалаҳои баҳамтаъсиррасонӣ ва ҳамоҳангии институтҳои ҷомеаи маданӣ ва давлати иҷтимоӣ дар раванди модернизатсияи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон» муаллиф ба масъалаҳои

ташаккули ҷомеаи маданӣ ва давлати иҷтимоӣ дар раванди модернизатсионии ҷомеа тавачҷух зоҳир намуда, ниҳодҳои мазкурро аз назари ҳосияти замонавӣ, яъне модернизатсионӣ доштани онҳо таҳлил месозад.

Дар зербоби аввали боби мазкур – «Шаклҳои иштироки институтҳои ҷомеаи маданӣ дар раванди модернизатсияи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон» акторҳои ҷомеаи маданӣ ба монанди хизбҳо, ВАО, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ғайра ҳамчун институтҳои фаъоли ҷомеаи шахрвандӣ баромад мекунад. ба ташаккул ва инкишофи ҷомеаи маданӣ тавачҷух зоҳир гардидааст, ки шакли иштироки демократии иттиҳодияҳои мазкурро дар татбиқи мақсадҳои модернизатсионӣ ошкор месозад.

Дар зербоби дуюми боби сеюм – «Хусусиятҳои баҳамтаъсиррасонии институтҳои ҷомеаи маданӣ ва давлати иҷтимоӣ дар раванди модернизатсияи сиёсӣ» масъалаи ҳамкориҳои воҳидҳои институтсионалӣ, ки дар якҷоягӣ ҷомеаи маданӣ ва давлати иҷтимоиро ташкил медиҳанд ва омили асосии рушди муносибатҳои сиёсӣ мебошанд тадқиқ мешавад.

Дар зербоби сеюми боби сеюм – «Масъалаҳо ва дараҷаи баҳамтаъсиррасонии институтҳои ҷомеаи маданӣ ба раванди демократикунонӣ дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» рисола навис кайд мекунад, ки муносибатҳои демократӣ ба рушди тарҳи муносири баҳамтаъсиррасонии давлат ва ҷомеа, ташаккули дараҷаи сифатан нави ҳамкорӣ ва таҳкими сохтори сиёсӣ маъмури заминаро фароҳам меорад.

Хулосаи муаллиф аз ду қисмат аз натиҷаҳои асосии илмии тадқиқот ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои тадқиқот иборат мебошад. Дар қисмати аввал диссертант хулосаҳои худро вобаста ба истифодаи мафҳуми модернизатсияи сиёсӣ, раванди марҳилабандии инкишофи системаи сиёсии Тоҷикистон, ҳосияти иҷтимоии он, хусусияти эндогениву экзогенӣ, амудиву ташкилӣ доштани он, мавҷуд будани зиддиятҳо ва ихтилофҳои замони модернизатсионӣ, ташаккули низоми бисёрҳизбӣ, институти намояндагӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ ибраз намудааст. Тавсияҳои амалии диссертатсия бо назардошти қабули концепсияи ислоҳи сиёсӣ оварда шудааст.

Тавсияҳо оид ба ташаккули шуури модернизатсионӣ, маълум сохтан ва амали намудани ғояи миллӣ, тарбияи насли нави модернизатсионӣ, истифодаи таҷрибаи мутамаддини модерн, инкишофи иқтисодиёт, муносибатҳои байналхалқӣ метавонанд барои қабули барномаҳои давлатӣ истифода гарданд ва андешаҳои арзишманд ҳисобида мешаванд.

Дар автореферат феҳристи интишороти докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар чунин шакл оварда шуданд:

1. мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати илм ва таҳсилоти олии Федератсияи Россия чоп шудаанд, дар маҷмӯъ 26 номгӯи мақолаи илмӣ оварда шуданд;
2. монографияҳо, номгӯи шаш монографияи илмӣ муаллиф сабт ёфтааст;
3. маърузаҳо дар конферонсҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ. Иштироки фаъоли диссертант дар 9 конференсияи илмӣ оварда шудааст;
4. мақолаҳои, ки дар маҷаллаҳои дигар чоп шуданд, ки ҳашт шумораи мақолаҳо муттаҳид гардиданд.

Автореферати диссертатсияи доктории Муродова Н.С. дар мавзӯи «Маъсалаҳои модернизатсияи сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: хусусиятҳои асосӣ, шаклҳои амалишавӣ ва натиҷаҳои он» яке аз баанҷомраси тадқиқотҳои илмиву таҳассусии баитмомрасида ба ҳисоб меравад ва дар асоси натиҷаҳои он заминаҳои назариявии дастовардҳои илмӣ ҳосил мегардад. Лекин бо баробари ҷой доштани музаффариятҳо дар автореферати диссертатсияи доктории Н.С. Муродова камбудихо ба назар мерасад, ки чунин ишора мешавад:

1. Дар автореферат хусусиятҳои равандҳои модернизатсионии Тоҷикистони соҳибистиклол арзёбӣ нагардидааст. Зарур буд, ки барои мазмунан мукамал гардидани андешаҳои муаллиф онҳо дар автореферат инъикос ёбанд.

2. Дар баёни андешаҳо алоқамандии мантиқӣ начандон эҳсос мешавад. Андешаҳои дар автореферат овардаи муаллиф бояд дар робита ва ҳамгирии услубиву мантиқӣ баён меёфтанд.

Бояд иқрор шуд, ки камбудиҳои мавҷуда арзиши илмии авторефератро коста намесозанд ва ба мазмуни умумии он таъсир надоранд. Автореферат мутобиқи талаботи КОА-и Ҷумҳурии Тоҷикистон омода гардидааст ва қори мустақили муаллиф ба ҳисоб меравад. Барои рушди кишвар ва беҳбудии ояндаи он аҳамияти амалӣ дорад.

Ҳамин тариқ, автореферати диссертатсияи доктории Муродова Нигина Сулаймоновна ба талабот ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори соҳиб гардидан ба дараҷаи илмии доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияҳои сиёсӣ мебошад.

Доктори илмҳои фалсафа, профессор,

декани факултети таҳсилоти ғоибонаи МДТ

“ДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров”

Пӯлотов А.Ҳ.

25 апрели соли 2022.

Имзои Пӯлотов А.Ҳ.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

МДТ “ДХ ба номи академик

Бобочон Ғафуров”

Наврӯзов Э.М.

Телефон: +992 928250204

E-mail: fzopah@mail.ru